

CEMİL MERİÇ • **Jurnal** CİLT 2

İletişim Yayınları 222 • Cemil Meriç Bütün Eserleri 3
ISBN-13: 978-975-470-365-8 • ISBN-13: 978-975-470-279-8 (Tk. No.)
© 1993 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1-25. Baskı 1993-2021, İstanbul
26. Baskı 2022, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Süleyman Talay

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CEMİL MERİÇ

Jurnal

CİLT 2

YAYINA HAZIRLAYAN
Mahmut Ali Meriç

CEMİL MERİÇ 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizceyi anlıyor, Arapçayı, kendi ifadesiyle, "söktüyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan*, *Yücel*, *Gün*, *Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu, ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemeydi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974, 5 baskı), *Umrandan Uygurluğa* (1974, 2 baskı), *Mağaradakiler* (1978, 3 baskı), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'in *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Bati'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabını daha yayımladı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinde "gözden geçirilmiş yeni baskı"sı yapılan kitaplar ise şunlardır: *Bu Ülke* (1992), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygurluğa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Letçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyat olarak tamamlandı. Cemil Meriç'in "Bütün Çevirileri" kapsamında Balzac'ın *Altın Gözlü Kız*, *Ferragus*, *Otuzundaki Kadın*, *Kibar Fahişelerin İhtişam* ve *Sefaleti* adlı romanları, Victor Hugo'nun *Marion de Lorme* ve *Hernani* adlı oyunları ile Maxime Rodinson tarafından kaleme alınan *Bati'yı Büyüleyen İslâm* İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Mektuplar ve *Jurnal* 2 Üzerine 9

1966

Lamia Hanım'a Mektuplar

- Her Kadında Seni Aradım **27** • Biliyorum ki Benimsin **30** • Stendhal ve
"Aşk Üstüne" **32** • Hayranlık, Ümit ve Şüphe **35** • Henüz Diyaloga
Başlayamadık **38** • Aşka Giden Yol Dikenli **41** • Hayatım Bir Trajedi **46** •
Mektupların Büyülü Bir Ayna **49** • Stendhal da Ezeli Mağluplardan **52** • Aşkı
İstirabın Prizmasından Seyretmek **58** • Romantizm, Tarihi Şiir, Felsefi Şiir **62** •
Mektuplarını Kıskanıyorum **67** • Her Aşık Bir Othello'dur **69** • Bugün
Sesini Duyamıyacağım **71** • Yirmibeş Yıl Önce Yine Beraberdik **72** • Sevgi
Kahramanlaştırmalı İnsanı **74** • Her Teselli Bir İhanet Gibi **76** • Hâlâ Seni
Yaşamaktayım **79** • Acılarım İçinde Mesudum **80** • Sevmek ve Sevilmek **85** •
Hatıran Sonsuz Bir Hazine **86** • Ben Ezeli Bir Mağlubum **88** • Sana Kavuşmak
İçin Senden Ayrılmak **90** • Bu Acılar Saadetin Gölgesi **92** • Asırlar Kadar Uzun,
Rüya Kadar Kısa **94** • Yalnızlık Yalnız Kalamamaktır **96** • Yazmak İçin
Başkasına Yalvarmak **98** • Mezar Taşı Gibi Bir Sükut **100** • Kedere Hakkımız
Yok **102** • Ben Zavallı Bir Don Kişot'um **104** • Bir İlahe'nin
Vuslatı **106** • Garip Bir Hıyanet Psikozu **107** • Bütünüyle Rüyalarımın
Kadını **109** • Mektuplaşmanın Kötü Tarafı **112** • Yaşamak Beklemektir,
Sevmek Beklemek **114** • Hem Sensiz Hem Seninle **116** • Hatıralar Şiirle
Hakikatin Kaynaşması **118** • 12 Kanun-u Evvel 1916 **120** • Gerçek Sen **121**
• Tesellilerin En Hazini **123** • İbadetlerin En Güzeli **124** •
Hergün Bambaşka **125** • UNESCO **125** • Başkalarına Benzememek **126** •
Senin Yanında Olmak **126** • Perspektif Hâtâsı Yapmamak **128**

1967

Lamia Hanım'a Mektuplar

Takvim Yapraklarından Bize Ne **133** • İki Yıl Önce **135** • Hepsi Birer
Gölge **136** • His Dünyamda Korkunç Bir İhtilal **139** • Yaşamak veya
Yaşamamak **140** • Aşk Dehadan Nadir **141** • Sizde İdeali Bulamadığım Zaman
143 • Tanrıların Gazabı **145** • Bitmeyecek Bir Vuslat **146** •
Yeni Bir Hicran **148**

1967

Diğer

Tarih Denen Abesler Zinciri **153** • İslâmiyet, Sosyalizm, Faşizm **156** •
Ataç **160** • Bir Roman Yarışması **161** • Profesörlük Sıfatı **162**

1970

Paris'teki Oğluma Mektup **165** • Her Yazı Adı İle Doğar **167** •
Bu Ülkede Tefekkür Hâlâ Mümkün **169** • Alacakaranlık **170** • Türkçenin
Haysiyeti **171** • Kelimeler Benim Rüyam ve Hakikatim **173**

1971

Bizde Sosyoloji **177** • İsa Efendi'nin Yeri **179**

1973

Bir Remiz **185**

1974

Bu Ülke, İthafılar **189** • Üç Beş Dost Zekadan Biri **192** • Münzevî Bir Fikir
Adamının Trajedisi **193** • Esat Adil **195** • Bu Ülke, İthafıların Devamı **196** •
Sağ, Sol, Münzevî Aydın **199** • Hükümlerimi Tayin Eden **202** •
Osmanlı Tarihinin Mirası **205**

1975

Sükutun Cazibesi **209** • Entelektüellik **211** • Sekreterler **213**

1978

Sait Nursi ile Kenan Rifai **217** • Bir Teşvik **219** • İman İlahî Bir Hidayet **220**
• Sabih Şevket, Sedat Zeki **221** • Hatırlandıkça Yaşıyoruz **224** •
Mağaradakiler, İthafılar **225**

1979

Algorik Bir Destan **237** • Ezeli Bir Şifadır Aldanmak **240**

1980

Ansiklopedi Yazmak **245** • Cevdet Paşa, Namık Kemal, Kemal'in Çocukları **246** • Osmanlı'da Fikri Faaliyet **248** • Gerçek Hüviyetini Tespit **251** • Kaynaşamadık Salâh'larla **258** • Son Osmanlı: Ekrem Hakkı Ayverdi **261** • Kırk Ambar, Verilecekler Listesi **262**

1981

İnsan İltifata Susuzdur **267** • Süleyman Nazif **269** • Abélard'a Eğilmek **271** • Mazbut Bir İslâm Tarihi **273** • Rıza Tefik ve Ateizm **275** • Ansiklopedi Bir Kavga Silahı **277** • Kişiliği Olan Bir Mütefekkir **279** • Düşünenlerin Yalnızlığı **281** • Felsefeyi Konu Alan Kamuslar **283** • Düşünen Bir Adamdı Kıvılcımlı **286** • Çağları ile Kaynaşanlar **288** • İhvan- Safa Risaleleri **289** • Erol, Berke, Atilla... **290** • Gerçeği Paranteze Almak **293** • İki Toplantı **295** • Bilgiye, Tefekküre, Tarihe Tahammül **295** • Yaşayan İnsanların Dünyası **299** • Tarihi Tesadüfler **301** • İsmet Özel **302** • Refik Halit **303** • Yakup Kadri ve Aydın Üzerine **305** • Dilde İstikrar Düşüncede İstikrar **310**

1982

Bir Yılın Otopsisini **315** • Aşına Olmak İstedğim Çevre **317** • Peşin Hükümler **320** • Dinle Aklı Uzlaştıran Bir Davranış **322** • Çeviri Üzerine Kafa Yormak **325** • Çeviri Sorunları Özel Sayısı **327** • Hammer Hayranlığı **328** • Mesut Fanî ve Hatay Kültür Hayatı **334** • Ekrem Tahir **339** • Son Çeyrek Asrın Şiir Hayatı **339**

1983

Onsuz Bir Dünya **345** • Her Hal Tercümesi Bir Müdafaaanname **346** • Müstehcen Üzerine Notlar **350**

MEKTUPLAR VE JURNAL 2 ÜZERİNE

“Bir çağın ideali, idealin kendisi değildir, herhangi bir idealdir. Başka idealler de var. Her çağın, her milletin kendine göre bir güzel anlayışı var... Bütün bu güzellikleri tatmaya çalışalım, genişletelim ufkumuzu. Geçen devirlerde yaşamak, yani derinleşmek ve ömrü alabildiğine uzatmak; başka ülkelerde yaşamak, başka insanlarla acı çekmek, başka insanlarla gülmek, damlayken denizleşmek ve ân'ı ebediyete sığdırmak; kalbini bütün heyecanlara açmak, yani sınır taşlarını devirmek, çağların ve politikaların sınır taşlarını; bütün insanlığı aynı büyük aşk içinde birleştirmek...

Sanatçının tek vazifesi vardır bence: insanları birbirine sevdirmek, iki insanı veya iki milyar insanı. Sanat, bir heyecan seyyalesiyle kilometrelerin ve asırların ayırdığı kalpleri birleştiren büyüdür.”

(*Cemil Meriç, 19 Ekim 1966 tarihli mektuptan*)

Cemil Meriç'in Jurnal'i aslında bir bütün. Bu bütünü ikiye ayırmamızdaki başlıca neden, tümünün tek bir cilt halinde basılmasının hacim bakımından imkânsız olması. Bu imkânsızlığın yanı sıra, içeriği bakımından da Jurnal'de bir farklılaşma göze çarpıyor. Gerçekten de Jurnal'in elimizdeki ikinci bölümünün ilk yarısı Cemil Meriç'in mektuplarından oluşuyor ve mektuplar, Jurnal'in ağırbaşlı akışı içinde, eserin bütününe bambaşka bir boyut, değişik bir soluk, ilginç bir içerik kazandırıyor.

Ayrıca 1965 yılının sonunda noktalanın 1963-65 arası yazılar ve pek az mektup, yazarının en yoğun ve devamlı biçimde günlük tuttuğu iki yıllık bir dönemi kapsarken, ikinci ciltte yer alan ve 1966'nın Ekim ayında başlayan mektuplar ve 1967 ile 1983 arasına serpiştirilmiş günlükler on altı yıllık bir zaman dilimini kucaklıyor.

Bu oldukça uzun süre içinde, mektuplarına ve Jurnal'ine yansıdığı kadarıyla Cemil Meriç'in entelektüel gelişmesine, duygularının ve düşüncelerinin şekillenmesine tanık olmak, yazarı biraz daha iyi tanımak, 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara, bütün canlılığı, bütün sıcaklığı, bütün samimiyetiyle bir gönül ve düşünce adamının hayat serüvenini izlemek fırsatı doğuyor bir kez daha.

Jurnal 2'de yer alan, Cemil Meriç'in Lamia Hanım'a mektupları, onu bambaşka bir açıdan, kişiliğinin bambaşka bir yönüyle tanımamıza imkân sağlıyor. Bu mektuplar sayesinde, tanıdığımızı sandığımız ama daha çok eserlerinden tanıdığımız yazarı hiç bilmediğimiz yanlarıyla keşfetmemiz, kişiliğine daha çok saygı duymamız ya da hayal kırıklığına uğramamız mümkün olabiliyor.

İnsanoğlunun düşünür ve sanatçı kişiliğinin arka planında birçok zaafı da var kuşkusuz. Bu zaafılar bazen gizli kalıyor, bazen de, elimizdeki mektuplarda olduğu gibi, o kişinin kaleminde bambaşka renklere, itiraf ve ifşalara bürünerek, düşünce ve edebiyat dünyasına güzel eserler kazandırıyor, psikoloji bilimi için paha biçilmez belgeler oluşturuyor ve o kişiyi günlük yaşantısı, maddi ve manevi zevkleri, tatminleri ve tatminsizlikleri, sevgileri ve düşmanlıkları, kısacası bilinmedik yanlarıyla biraz daha yakından tanımamıza yardımcı oluyor.

Cemil Meriç'in önce Jurnal'ini, şimdi de mektuplarını ve Jurnal'inin ikinci kısmını yayımlayarak, onun entelektüel kişiliğinin kitaplarına yansımamış bir yanını, duygusal kişiliğinin ise, mektuplarına yansımış olduğu kadarıyla önemli bir bölümünü okuyucuya sunabilmekteyiz. Onun bu duygusal kişiliğinin entelektüel boyutlarını, günlük dalgalanmalarını, endişeleri, sevinçleri, huzursuzlukları içinde bütün şiirsel yanıyla gözler önüne seren, duygu yüklü, sevgi ve öfke yüklü mektuplarının değerlendirilmesini okuyucu ya bırakıyoruz.